

RECENZJE I OMÓWIENIA

Katarzyna Kubicz-Andryszak

ŚWIAT WEDŁUG MAO ZEDONGA

Krzysztof Makowski, *Świat według Mao Zedonga. Doktrynalne podstawy chińskiej polityki zagranicznej (1949–1976)*, Wydawnictwo Adam Marszałek, Toruń 2006, 239 str.

Fundamentalnym celem, jaki został postawiony przed tą pracą jest „próba rekonstrukcji i wyjaśnienia teorii »trzech światów«, z jednoczesnym ukazaniem jej genezy i procesu kształtowania się. Z uwagi na to główny jej zrab osadzony został w latach 1969–1976. Cezurą początkową jest IX Zjazd Komunistycznej Partii Chin. Stanowił on bowiem swoiste kompendium, czy wręcz podsumowanie, wcześniejszych dokonań komunistycznego ruchu w Chinach. Okres ten dał również początek procesowi stopniowego wychodzenia z międzynarodowej izolacji, w której znalazły się Chiny po rozpoczęciu rewolucji kulturalnej. Rok 1976 był dla ChRL związany przede wszystkim ze śmiercią Mao Zedonga. Wówczas to został definitywnie zakończony proces formowania się koncepcji taoistycznych, a rozpoczęto „dialog” ze spuścizną pozostawioną przez Wielkiego Wodza. Oczywiście analiza myśli politycznej, co trafnie podkreślił Autor, budziła wiele kontrowersji.

Podstawową tezę pracy wydaje się być stwierdzenie, iż teoria „trzech światów” „była wynikiem ewolucji wcześniejszych koncepcji i ich nieefektywności w realizacji podstawowego celu Mao Zedonga, i całej kierowanej przez niego Chińskiej Republiki Ludowej, jakim było zagwarantowanie Chinom pozycji pierwszoplanowego mocarstwa światowego”.

Słuszność powyższej tezy została dowiedziona przez Autora poprzez dogłębną analizę materiału faktograficznego, przy jednoczesnym zachowaniu fundamentalnego wymogu naukowego – obiektywnego spojrzenia i wyciągnięciu szeregu nader trafnych wniosków.

W rozdziale pierwszym zatytułowanym „Źródła koncepcji politycznych Mao Zedonga” dr Krzysztof Makowski nie podejmuje się dogłębnej analizy całokształtu myśli politycznej Wielkiego Sternika. Wskazuje natomiast eklektyczny charakter myśli politycznej Mao. W ocenie Autora fakt ten miał „niebagatelny wpływ na kształt i zmienne losy jego poszczególnych teorii z zakresu stosunków międzynarodowych”.

Rozdział drugi stanowi dogłębną analizę, której zostały poddane „koncepcje Mao Zedonga w zakresie stosunków międzynarodowych z lat 1949–1969”. Zakończenie II wojny światowej, powstanie nowego ładu międzynarodowego, zrodziły konieczność dokonania rewizji w istniejących układach i stosunkach bilateralnych. Nastąpił zatem „okres zbieżnych analiz stosunków międzynarodowych z innymi przywódcami tzw. świata socjalistycznego”. Doprowadziło to do stworzenia przez Mao „koncepcji przenoszenia się centrum rewolucji światowej z Zachodu na Wschód”. Oczywiście wiązało się to z narastaniem rozbieżności pomiędzy polityką ChRL i ZSRR (2.1.), wzrostem napięć międzynarodowych i groźbą wybuchu kolejnej wojny (2.2.), by doprowadzić wreszcie do ewolucji koncepcji pokojowego współistnienia (2.3.) i ukształtowania przez Mao Zedonga „teorii »stref pośrednich«, a w konsekwencji »teorii »wojny ludowej«”.

W rozdziale III Autor ukazuje „genezę teorii »trzech światów«”. Jej fundamentów należy upatrywać na politycznej płaszczyźnie Chin. Z tego powodu dogłębnej analizie została poddana sama „koncepcja stosunków międzynarodowych i polityka zagraniczna ChRL w świetle IX Zjazdu KPCh”, ale również „spory wokół orientacji polityki zagranicznej ChRL”. W sposób nader wnikliwy została przedstawiona teoria »głównego wroga« prezentowana przez Mao Zedonga, i realizowana w chińskiej polityce międzynarodowej po „kryzysie wrześnieowym”.

W rozdziale IV Autor pochylił się nad „koncepcją »wielkiego chaosu pod kopułą niebios«.” W takim ujęciu rzeczywistości została podkreślona pozytywna „rola napięcia w stosunkach międzynarodowych” lansowana przez Przewodniczącego. Naturalną konsekwencją tak realizowanej polityki zagranicznej, i uznania „napięcia” w stosunkach międzynarodowych jako zjawiska pozytywnego czy wręcz pożądanego dla Chin, był negatywny stosunek do wzrastającego na arenie międzynarodowej „odprężenia politycznego i rozbrojenia”. Choć i ta kwestia nie była tak jednoznaczna. Aczkolwiek kierownictwo chińskie odrzucało całkowicie owo „odprężenie, pokój i rozbrojenie”, ale tylko w stosunku o obszarów oddalonych od ChRL. Natomiast gdy rzecz dotyczyła państw sąsiadujących Chiny z pełnym zrozumieniem i aprobatą wspierały wszelkie inicjatywy. Był to kolejny przejaw pragmatyzmu Mao Zedonga i prowadzonej przez niego polityki. W tym kontekście należało również rozpatrywać „rolę Związku Radzieckiego i jego sojuszników na arenie międzynarodowej”, a także podejście Mao Zedonga do USA i innych wysokorozwiniętych krajów kapitalistycznych. Zasadniczym celem Wielkiego Sternika było przekształcenie Chin w supermocarstwo o zasięgu światowym. Wymagało

to stworzenia określonej strategii i taktyki, których wdrażanie zostało rozpoczęte w okresie „wielkiego chaosu pod kopułą niebios”. Wówczas Mao utrzymał kierunek odejścia od okresu rewizji postanowień IX Zjazdu KPCh. „Wielki chaos...” stanowił okres rozwinięcia i uszczegółowienia zasadniczych elementów nowej strategii. Tak więc lata 1971–1974 stanowiły czas tworzenia nowej teorii wyjaśniającej widzenie świata przez Mao Zedonga – teorii „trzech światów”.

I właśnie ten problem – teoria „trzech światów” – został rozwinięty w rozdziale V. Warto podkreślić, że teoria ta nie została przedstawiona jako forma ukończona i zamknięta. Autor wskazał na jej ewoluowanie, ukazując jednocześnie poszczególne etapy, ich przebieg, charakter i konsekwencje. W pierwszym podrozdziale został zarysowany główny „zrąb” teorii „trzech światów”. Następnie dogłębnej analizie zostały poddane główne czynniki wchodzące w skład tej teorii, a zarazem zostali zarysowani główni „gracze”, ZSRR i USA – widziane jako dwa supermocarstwa. Dokonano „oceny ZSRR i USA, ich charakteru i roli na arenie międzynarodowej” (2.1.). Następnie została przeanalizowana polityka supermocarstw w kontekście wywołania nowej wojny światowej (2.2.), z uwzględnieniem stosunku do stacjonujących wojsk supermocarstw poza granicami (2.4.). Nader ważnym było wskazanie Europy „jako kluczowego obszaru w rywalizacji supermocarstw” (2.3.). Dopelnieniem całości stanowiło zarysowanie wpływu supermocarstw na międzynarodową sytuację gospodarczą (2.5.). Powyższe rozważania stały się doskonałą bazą dla wskazania usytuowania i charakteru tzw. krajów socjalistycznych w teorii Mao Zedonga. Po wskazaniu supermocarstw i tzw. drugiego świata przyszedł czas na „trzeci świat”. W koncepcji Przewodniczącego miały go stanowić tzw. kraje rozwijające się, czyli awangarda światowej rewolucji.

Swoistym dopełnieniem powyższych rozważań jest rozdział VI. Autor wskazał w nim „losy teorii »trzech światów« po śmierci Mao Zedonga”. Dogłębnej analizie zostały poddane stosunki pomiędzy Chinami a USA, ChRL i ZSRR (a później Rosją), Chinami a byłymi krajami socjalistycznymi, by w końcu ukazać teorię „trzech światów” w świetle polityki zagranicznej Chin końca XX i początku XXI wieku.

Książka jest bardzo interesująca i godna polecenia ze względu na swą tematykę.